

Q. D. B. V.

Templi Franciscani Structuram

Historicâ delineatione pinget,

in simulque

ad

ACTUM ORATORIO-VALEDICTORIUM,

ad Diem 4. Martii 1692.

in Illustri Curiano habendum,

PROCERES Urbis & Eruditos quos vie decenter

invitat

M. JO. CHRISTOPH. ~~Weiß~~ /

Gymnasii Rector,

Literis Minzelianis

LECTORI BENEVOLO SALUTEM!

Hicimus in superiori velut praeliminari
 programme de Franciscani Templi nominibus,
 in quo tanto minus haud dubie satisfecimus aliis,
 quanto minus mihi per typographi festinationem
 licuit, vel eotypum emendare, vel singula pro rei
 necessitate explanare. Igitur quod illis addendum tum fuerat,
 paucis nunc in ipso exordio structuræ delineandæ præmittamus.
 Duo autem sunt, quæ ad ipsam Templi dedicationem pertinere
 adhuc visa sunt: Primum est rosa ingens & versicolor, in Tabu-
 lato templi superiori conspicua, cujus interiora folia viridi, exteri-
 ora ruffo, extrema suffiavo colore nitent. Lemma, quo & ro-
 sam & templum ipsum Veneri suæ Mariolatras dedicasse vero si-
 mile est, his verbis, ipsis coloribus aliquantum respondentibus, co-
 ronæ ad instar illam circumdat:

O florens rosa! Mater Domini speciosa,

O virgo mitis! o fecundissima vitis!

Clarior aurora, pro nobis jugiter ora.

Alterum est pictura haut procul ab hoc flore distans, quâ Francis-
 cus, Minoritarum præcipuus Patronus, à stigmatibus, quæ ab ipso
 Christo notatus & insignitus fertur, proximè ad fornicem, sancto-
 rum cultoribus commendatur. Integra fabula, ea de re ita brevi-
 ter se habet: Sedenti aliquando Francisco & expendenti se-
 cum immensum Dei misericordis amorem, subito fulgore pandere
 se coelum visum est, meramque Dei lucem offandere. In eâ ve-
 rò Seraphim è superiori throno humana specie cruci affixus hæ-
 rens, & binis alis pedes, binis corpus tegens, ceteris binis se in al-
 tum librans apparuit, quo conspecto, cum obstupefactus Assisius
 ille cogitare cœpisset: Hem! sanctam crucem angelorum
 ita

ita veneratur maximus, ut summam sibi gloriam putet, JESU ad
 humiliari crucifixo, quidni & nos, pro quibus ille talia passus est,
 stigmata Servatoris optemus nobis ac conformari eidem maximo-
 pere desideremus? ecco! haud mora, ab ipso Christo, tot stigma-
 tibus, illico notatur quot ipse in cruce pendens habuit, quae per
 totam vitam ille, & non sine magno dolore clam retinuit, donec
 post obitum ejus palam conspicerentur. Quod factum est apud
 Pontificios tanti habetur, ut frater Pelbartus de Temeswar 6. Ser-
 mones integros, de JESU hoc typico, quem laudibus in coelum
 vehit, habuerit, & Cardinalis Bonaventura, ex quo ille sua ma-
 ximam partem hausit, in libro de conform: id multis paginis com-
 mendat, quanquam etiam Rogerium quendam Apulum, dubi-
 tantem de vulneribus Francisci, infixo in manus à Francisco
 vulnere, & Papam Gregorium IX. identidem de illis dubitan-
 tem phiala sanguinis tincta & per somnium oblata confirmatos,
 indeque postremum hanc stigmata sancti hujus negantes, aut vi-
 superantes excommunicationis fulmine mulctasse ferant alii;
 merum tamen id esse otiosorum monachorum commentum, &
 somnium tum ex aliis fabellis; quarum absurditas in propatulo
 est, pro vero tamen ibi venditantur, tum ex eo potissimum con-
 stat, quod, si omnimodè vulnera occuluerit Franciscus, post
 mortem factum hoc, & unde illas notas habuerit? patefieri non
 potuerit. Cognita verò fraus monachorum nobis est, necquen-
 quam fugit, quid superiori seculo 1509. quatuor monachi ordinis
 Prædicatorum Bernæ, tentaverint, ubi mentitis apparitionibus
 Christi atque Francisci, simplici cuidam fratri quinque stigmata
 impresserunt, & nescio quid non ad alliciendum homines cum
 eo moliti, qui cognita tamen fraude ultimo mensis Maji
 publicè tandem combusti sunt, teste Seb. Franekio in Chronico
 suo fol. 255. Apage ergo te Bonaventura, cum somniis tuis &
 blasphemia JESU hujus typici invocatione?

Hb 2

Franz

*Francisce, JESU typice, Dux norma minorum,
Perpetuas nobis da sedes regni caelorum.*

Satius est ipsam JESU nostri invocare misericordiam, qui tulit peccata mundi, & sedes caelorum dare unus & solus quidem potest. Et huic usui intervit jam templum hoc, in quo annuatim, secunda Pentecostes die, concio in fundati non minus, quam solenniter inaugurati Gymnasii memoriam habetur, & singulis Dominicis æque ac festis Catecheticae Institutiones solertissime continuantur. Sed de Franciscanis alio loco. Nunc in orbitam redeam & propositum exequar, h. e. Templi structuram delineabo breviter, in qua dispiciendum ante omnia de autoribus est: quos disquirenti citra dubium prodit monumentum aliquot insignium in superiori ædium harum Tabulato, ejusque media serie conspicuorum, quibus veterum pietas memoriam munificentiae celeberrimorum Fundatorum pariter ac Amplificatorum & sedulo recolere, & seræ Posteritati insimul commendare maxum opere studuit. In his primum locum temporis causa sibi vindicat insigne Dominorum de Weida, sub quorum Regimine, prima ædificii illius jacta sunt fundamenta; Alterum est Comitum de Orlamünde, Ducum Meraniae hæredum, qui in sumtus structuræ nonnihil æris contulisse perhibentur; Tertium, Marggrafi Alberti de Brandenburg insignia refert, quia Elector hic Serenissimus superiorem & inferiorem Burggrafiatum Noricum in ditione sua habuit & nonnullas in restaurationem Coenobii impensas fecit; Quartum insigne est Ducis Johannis de Meckelnburg, qui brevi ante obitum tumulum apud Franciscanos vigilasque ac missas ære suo sibi comparavit, ædiumque harum adeo incrementum hac liberalitate aliquantum promovit; Ultimum demum Curianum seu ipsius urbis nostræ insigne est, cujus cives & manu & opibus ad ædificationem Monasterii universi haud parum adjumenti attulerunt, de quibus omnibus infra plura dicentur. Hoc interim dis-

simu-

simulandum non videtur, aut intactum prætermittendum, multarum antiquissimæ Nobilitatis Domuum, nempe Nobilium de Rabenstein, Feitsch, Sparneck, Lüchau, Kotzau, Kinnsberg, Wildenstein, Zedwiz, Reitzenstein, Pölnitz, Beilwiz, Thandorf, Dobeneck, Grünerorum de Hofeck, Morangerorum, aliorumq; donationes plurimum contulisse ad ædificationem S. Franciscam, quibus jungi jure merentur, inclyti cives nostrates & vicini accolæ, scil. Tortschiorum, Talmannorum, Pontanorum &c. manus beneficæ, qui una cum Nobilibus monumenta sua sepulchralia hîc habuerunt, atq;ve adhuc habent. His primordia sua atq;ve incrementa debet Franciscus noster, cujus situs ceterum urbi est occiduus. Qui cum ipsi Claræ Templo fuerit contiguus, in apricum positum est, sacra æq;ve ac profana Francisci & Claræ afsecclas habuisse communia. Nolo hîc ex alto repetere, quæ supra pag. 42. de utriusq;ve Societatis amoribus, literis prodita jam leguntur, silebo etiam lavationes in subterraneis porticibus ab utriusq;ve sexus religiosis mutuò factas ac institutas, de quibus ad castra nostra transeuntes retulere olim. Fidem huic abundè fecerit, quod ab aliquibus magni nominis viris in monialium Templo observatum novimus. Cum enim illic columna, quæ monialium chorus nitebatur, tempestate soluta rueret, molemq;ve illam, quam sustinuerat, lapsu suo post se traheret, ex ipsis chori ruderibus prominere visus est locus solito major, quo continebantur duo diversi sexus corpora calce recta, sibiq;ve ita opposita, ut pedibus se invicem contingerent. Quæ an Francisci ac Claræ reliquiæ fuerint? dubitare illos jubebant, sericæ queis tegebantur vestes; Ingenio tamen iis non fuisse dissimiles (sanctos enim familiaritatem inter se habuisse, Wolfius ex Anton. Hospiniano commemorat,) arguit summa illa amicitia, quæ post fata etiam disjungi volebant, sed suos miscendo cineres dulcius & mollius quieturos se putarunt.

fundamenta jecit antiquitas, exactè definiri nequvit, quànquam e-
 nim 1293 datas pro illo indulgentiales p. 227 habeamus, & Widen-
 mannus præcedentem 1292, Blebelius verò 1291. annum primordia
 ædificio illi dedisse opinetur; id tamen, quia annus definitus ex
 documentis antiquioribus non liquidò constat, aliis divinandum
 relinquere maluimus, quam infirmis rationibus in utramque par-
 tem frustra scrupulosius ventilare. Ceterum Templum hoc,
 cujus spatium internum longitudine 167. latitudine 79. altitu-
 dine verò circiter 40. pedes æquat, non ea quantitate ædificatum
 iniriò est, quæ hodiè conspicitur; Sed illa tantum pars, quæ Cla-
 ræ Templum, anterioremque fornicem interjacet, longè ante reli-
 quam Domum fuit ædificata, & quidem procul dubio haut magno
 operis successu, cum in pariete observari liceat inter ædificandum
 muri fundamenta introrsum, (quod fortè opus abruptum ad tem-
 pus erat, inclinasse & perpendiculum inde alium quævisisse stru-
 ctores, uti hoc utriusque operis discrimen oculus haut adeò la-
 gax in pariete superiori facillimè distinguet. Annot. 1534. de au-
 gendo & amplificando templo cogitandi ansam dedit possessorib?
 frequentia largitionum, cum non solum Conradus à Tepen cogno-
 mento dives (quod fortè blandiendi verbum monachorum fuit))
 donis & equo quodam præstanti auxerit bona Franciscanorum,
 sed & jam dicto anno Capellam suam habuerit, uti id ex literis à
 Qvardiano ipsi datis & à Widemanno exhibitis clare constat;
 Sed & postea Henricus de Weida pientissimæ matris, Margare-
 thæ ab Huttenhofen (quæ cum fororibus monasterium S. Claræ
 fundavit) vestigiis insistens, in dilatandum ædificium haut sper-
 nendam æris summam impenderit, quem ex Nobilitate & opu-
 lentiorum civium numero multi dein sunt secuti. Verum ite-
 rum multi præterlabebantur anni, dum tandem perfecta omnia
 sunt, cum anno 1376. fornix anterior, unà cum Sacratio & duplici
 supracolaque vari reliquo ædificio adiectus fuit, & Franciscus adeò
 noster Capellâ Fabrorum & Carpentariorum, vulgo der Schmidt
 und

und Wagner-Capellen / versus Claræ templum auctus, nec non
 organis pnevmaticis atqve picturis ornatus, in dedicatione, mul-
 titudini ampliori & nitidiori facie commendare se deum valuo-
 rit. Quamquam nec illa diuturna adeò fuerit: Anno enim
 1430. qvi universæ urbi feralis admodum erat, Husfitarum furor
 non solum omnem templi ornatum, vasaqve sacra violenter ab-
 stulit; Sed & fanum, unà cum reliquis monasterii ædificiis
 igne consultò immisso tantum non totum delevit. Etsi verò id
 brevi post citra dubium restauratum fuerit & denuò auctum ca-
 pella nova Lic. Joh. Tortschii, Prof. Lipsiensis, qvi missas ea templi
 parte, qvæ ad ambitum in hortulo Domini Con-Rectoris spectat,
 haberi post obitum suum voluit, & multo ære sibi comparavit,
 (qvæ capella 1570. qvo Michaelitanum perfici cœpit, qvia locus ad
 sacra in Franciscano habenda populi multitudinem non capiebat,
 destructa iterum, locum subsellis ibi constructis dedit) haut mitio-
 ra tamen illud altera vice expertum fata est anno 1478. lascivæ mo-
 nialis cuj'dã execranda temeritate, qvæ ad restringendũ libidinis
 incendium aliam viam nesciens, Vulcanum ædibus immisit, ut in-
 gruento multitudine commodè ipsa elaboretur, & vel universi cœ-
 nobii urbisqve periculo libertati suæ prospiceret, de qvo supra p.
 42. jam abunde dictum. Ceterùm monumenta ejus rei circa or-
 gana pnevmatica & super fornicem ligna semiusta adhuc hodie-
 no die exhibent. Nihilominus mox sequenti anno reparata o-
 mnia sunt & picturis ornata, solertissimè id literæ in tabulato supe-
 riori, qva cœmiterium seu Claræ monasterium spectat, conspicuè
 id disertò loqvuntur;

*Anno Dñi 1479 Quarta. Fia. post Mathei perfect. est. b. r. abu-
 latum, perficiens ordinis Johannes Agler & Johannes Casper.*

Sub illud tempus, ni fallit conjectura altius erectus
 etiam parietum murus est ulnæ ferè spatio. Sed
 qvo-

quoniam aut sumptus defecerunt, aut tempus, ubi in parem altitudinem opus adduci non potuit, hiatus illi pictis asseribus operti sunt. In ceteris parum immutatum novimus, nisi quod monumento, quo cœnobium, à templo ad Judæorum aream seu plateam usque, [zur Juden-Gaß] à reliqua urbe distinguebatur, ablato, (cujus lapides mox Gymnasii structuræ inserviebant,) splendidior porta, quâ rectâ in cœnobialem plateam patet egressus, condita & aperta sit, & postea A. 1562. translato è curia in aliam domum Horologio, aliud novum, 25. flor. comparatum, Amplissimus Senatus urbicus noster in turriculam templi hujus reponi curaverit, item quod eodem tempore, fortè dimoto ambitu, aliquot fenestræ perforato versus Con-Rectoralem hortulum muro, majoris in istam aream derivandæ lucis causa, sint conditæ, exterior etiam facies templi, & quidem anteriorẽ ejus partem, tectoria calce inductâ, lucidior tum reddita est. Hæc de structura templi. Reliqua, si quæ superfuerint, in perlustratione faciei illius internæ, quam propediem delineatam dabimus, commemorare melius vacabit.

Nunc ad eos me converto, quos in oratorum orchestra me staturum in titulo sum pollicitus.

Horum

Horum autem primus est

JOHANNES CHRISTOPHORUS DE WALDECK, Nobilis-Var. Viri Maxumè Reverendi atque Præ-Nobilissimi, Domini JOSEPHI FRIDERICI de WALDECK, Hæreditarii in Culmiz & Dœbra-Stœcken, Superintendentis & Gymnasii hujus Inspectoris longè Gravisissimi, Patroni nostri colendissimi, Filius natu maximus.

Alter

HEINRICUS Schmidt / Lichtenberga Variscus, Viri Amplissimi ; Johannis Wolffgangi Schmidts Prætoris in modo dicta urbe optumè meriti Filius natu minor,

Tertius & Ultimus denique,

Gottlieb BEZOLDUS, Johannis Bezoldi, mercatoris apud Lengenfeldenses olim celeberrimi, superstes patri filius natu minor.

Hi cum universi quinquennium & quod
 excurrit, Musis nostris vacarint, operamque in-
 dustrie dederint, eorum jussu, qui præcipiendi vel
 svadendi potestatem habent, constituerunt secum
 aliò proferre pedem & in Academiis studia ince-
 pta ulterius excolere. Quo autem illi antè legi-
 bus valedicendo satisfaciant & edito specimine
 Eruditis industriam suam comprobarent publicè,
 bellicum à me pro temporis opportunitate disse-
 rendi petière thema. Cui desiderio gratifica-
 turus ego quæstionem: Num pedestri præstet
 equestris militia, aut harum utriqve, quam vocant,
 dimacharum, ? decidendam proposui. Quod
 inter se ita distribuerunt argumentum Oratorium,
 ut primus de Dimacharum dicere constituerit præ-
 stantia; alter Equitum collaudandum sumserit
 ordinem; Tertius denique peditum defendendas
 susceperit partes. Ad quos audiendum illos cras
 post sacra matutina, SERENISSIMI PRINCIPIS
 AC DOMINI NOSTRI NUTRITIIQUE CLE-
 MENTISSIMI Consiliorum Præsidentem Summum,
 Consiliarium Intimum Eminentissimum, Exar-
 chum Provinciale Curia Gravissimum, Illu-
 strissimum Comitem ac Dominum, DN. JO-
 HANNEM ALBERTUM Comitem de
 RONOV & BIBERSTEIN, Dominum in
 Op-

Oppurg, Knau, Krobiz & Grünau, Dominum no-
 strum multum Gratosissimum,; nec non Vi-
 ros Maxime-Reverendum ac Præ-Nobilissi-
 mum, Dominum JOSEPHUM FRIDERI-
 CUM à WALDECK, Hæreditarium in Cul-
 miz & Dœbra-Stœcken &c. Pastorem Prima-
 rium Curianum & Vicinarum Ecclesiarum Su-
 perintendentem, Gymnasii item Inspectorem Di-
 gnissimum,; Cum Reverendo plurimum Mini-
 sterio, Nobilissimos, Excellentissimosque Medi-
 cos, Physicum Ordinarium & Adjunctum,; Con-
 sultissimos Dominos Officiales; Urbis Senatum
 Prudentissimum Spectatissimumque, Gymnasii
 itidem Patronum & Scholarchas; Nec non Ho-
 noratissimos Dnn. Collegas, Præ-Eximios ac
 Clarissimos Dnn. Studiosos, omnesque Literarum
 Patronos & Fautores, eâ, quæ par est animi devo-
 tione & promptitudine invitamus atque de com-
 modanda nobis gratiosa & perhonorifica præ-
 sentia sua, hoc enixius rogitamus, quò certiores
 sumus eos, sicut in Gymnasio hæctenus nostro,
 ita in nobiliori post hæc Palladis palæstra certa-
 mina adituros, vel natalium partim splendore,
 vel præclara etiam indole suâ dignos, gratiam
 que hanc & Patronorum favorem grata mente

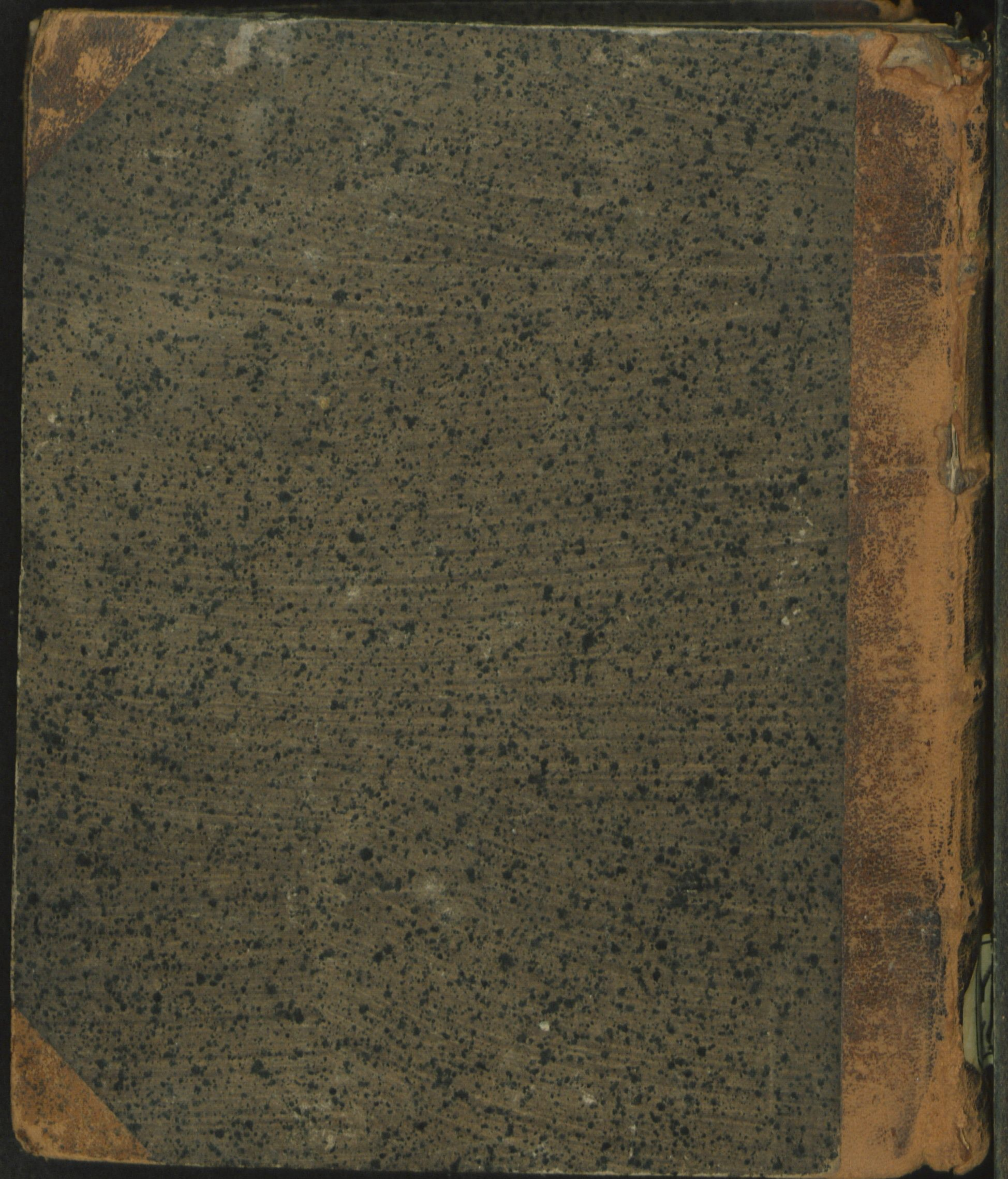
nonquam non digne deprædicaturos. P.P. 4.
Non. Martii Anno 1692.

III

II

Ter

AC

PROO

19
iscani

ngct,

ICTORIUM;

m,
svig decenter

Weiß/

